

A tévedés és tartózkodás joga

A József Attila gimnázium a Villányi úton áll, a Feneketlen tó közelében, mögötte a Gellérthegy déli lankái húzódnak.

Az épületet tatarozzák. Nagy, sárga tömbjét állványzat veszi körül. Évek óta folyik a felújító munka, máris meghaladván az egykor volt építkezés teljes idejét.

1

E beszélgetések során szóba jöttek elvont fogalmak, mégpedig súlyosak és mélyen rezdülők, ilyenfélék: bizalom, szabadság, igazság, európaiasság, magyarság. Ezek, az általános jelentésükben sem könnyen értelmezhető, veszélyesen magas röptű szavak, a József Attila Gimnázium diákjainak és tanárainak száján valóságos, már-már gyakorlatias jelentést nyertek, szerepük egyre inkább bizonyossá vált a tanításban, tanulásban, nevelésben, mint a kultúra, szellem és emberség tényezője. Egyértelmű lett — legalábbis előttem —, hogy a tanár, az őt természetes közegként körülvevő mindennapos bizalomban és szabadságban jobban dolgozik és szebben él, mint az, aki folyvást mások tiltására vagy buzdítására vár. A diák pedig teljes szívvel átéli ezt, mivel ifjúságának és fejlődésének veleje a bizalom és a szabadságigény.

A társadalom mindezt csakis nagylelkű egyetértéssel szemlélheti, elismerve és tiszteletben tartva azt az anatómiát, amelyből minden eredmény és valahány kétely fakad. Itt a türelmetlenség, a beavatkozás, a tiltás, a fejlődés és a kibontakozás hitét tagadná, s a jövő társadalmától, a XXI. század Magyarországtól venne el emberi, szellemi értékeket.

Könnyű megérteni: szükség van jellemes, eszményekben hívő, biztos értékítéletű, eredetiségre törekvő, független gondolkodású emberekre, s ez az emberfajta korlátok között meg nem terem és meg nem él. De ettől a jövőbeli elvontságától függetlenül: a József Attila Gimnázium kézzelfogható eredményei — az egyetemi felvételek aránya, a tanulmányi versenyeken mutatott teljesítmények — bizonyítják, hogy a bizalomra épülő szabadság, a kibontakozni vágyó értelem nagy hasznára van.

Arról, hogy az iskola vezetése mennyire komolyan veszi a Jóskás-szellemet, a szellem szabadságának tiszteletét, a gyakorlatban győződtem meg. Felajánlottam Palotás Jánosnak, az iskola igazgatójának, hogy közlés előtt az érintett tanárokkal ő maga is olvassa el ezeket az írásokat, s korrigálja, ha hamisságon vagy tévedésen ér. Kategorikusan elutasított, mondván, hogy tisztességemről meggyőződve fenntartja nekem a tévedés jogát. Ismerve a hivatalok, intézmények és egyének görcsös és félelmetes ellenőrzési hajlamát, P. J. nagyvonalúsága és személyiségtisztelete őszintén meglepett, és jó kedvre derített. Talán ugyanezt a jókedvet érzik tantestületének tagjai is.

2

Most pedig az elvi dolgokat félretéve, térjünk vissza az iskolához. Soron következő beszélgetőtársamat, a harmadikos Kosztolányi Zsuzsát, Perczel Sándorné ajánlotta.

Az MN szerkesztőségében találkozunk. Az egyik főszerkesztő-helyettes szobájában ülünk le, mert nekem nincs külön szobám. Zsuzsa körülnéz a helyiségben, aztán rám emeli tekintetét és így szól: — Kérem, hogy tessék engem tegezni.

— *Úgy jobb?*

— Sokkal.

Tehát tegezem. De így sem sokkal jobb: kimért, zárkózott: érzem, nem könnyű elnyerni a bizalmát. Elmondja, hogy édesanyja gyógyszerész, apja állatorvos; négyen vannak testvérek, négy lány, ő a legidősebb. Az egyik húga szintén a József Attilába jár, a másik kettő általános iskolás.

(Kisgyermekkoráról kérdezem.)

— Három vagy négyéves lehettem, Kisbéren laktunk akkor, kaptam egy biciklit, kétkerekűt, segédkerékkel... Az óvodát már Pesten jártam. Aztán Békés megyében, Mezőkovácsházán laktunk, ott végeztem el az általános iskola hét osztályát, majd a nyolcadik elején bejöttünk Pestre.

— *Ti négyen lányok szeretitek egymást?*

— Biztos szeretjük.

— *Az általánosban milyen tanuló voltál?*

— Hetedikig kitűnő, nyolcadikban lett matekból egy négyesem.

— *Nyilván a pesti iskola nehezebb, mint a vidéki.*

— Ne tessék hinni. Nem biztos, hogy vidéken gyengébb az általános. Biztos, hogy nincs így..

3

(Kedvteléseiről kérdezem.)

— Szerettem, szeretek olvasni. Negyediktől hetedikig úsztam. Könnyűbúvár voltam. Babám is volt valamikor, de nem hiszem, hogy olyan babázgató voltam, inkább mentem ki a fiúkkal focizni.

— *Miért a József Attilát választottad?*

— Mivel ebben a kerületben lakom, a Kaffka és a József Attila jött szóba. A Jóskába minden további nélkül felvettek. A neheze aztán jött. Elsőben több négyesem lett és azt hiszem, matekból hármasm az év végén. Éreztem, hogy ez nehezebb dolog. Többet kezdtem tanulni, muszáj volt.

— *Mennyit tanulsz most?*

— Jóformán egész délután. De intenzíven másfél órát, kettőt. Sok mindentől függ. Milyen a kedvem.

— *Változott-e az érdeklődésed a gimnáziumban?*

— A tantárgyak közül amit eddig szerettem, szeretem most is, amit nem, nem. A történelem érdekelt a legjobban.

4

— *Mit gondolsz, Perczel tanárnő miért téged választott ki, hogy beszélj velem?*

— Mert azt hiszi rólam, hogy nagyon ügybuzgó és lelkes vagyok.

— *És az vagy?*

— Nem..

— *Akkor hogy jött létre ez a hit?*

— Mert szeretek örömet szerezni, ezért elvállalok mindent. Persze ez nem is ilyen tudatos, mint ahogy kimondtam. Olyan minden lében kanál vagyok.

— *A történelmet az osztályotokban ki tanítja?*

— Kovács Gábor.

— *Őt szereted?*

— Ez összetett. Egy szóban lehetetlen rá válaszolni... De nem.

—*Miért nem?*

— Túlágoston céltudatos.

— *Céltudatossága mire irányul?*

— Gondolom, arra, hogy neveljen minket az életre. És arra, hogy egyetemi felvételünket elősegítse.

— *Ez túlzás?*

— Ez nem.

— *Készülsz egyetemre?*

— Hát, nem tudom. Eddig akartam. 4,7 vagyok most. Az osztályunkban még egy lány van ilyen. Az a baj, hogy nem tudom, mi szeretnék lenni. Van egy foglalkozás, amely régóta felmerült bennem.

— *Mi az?*

— Régész. De nem vagyok biztos benne, hogy tényleg az akarok-e lenni. Még nem tudom elképzelni magam. Nagyon gyerek vagyok még ehhez.

5

— *A tanáraid közül ki az, akit igazán szeretsz?*

— Hát...nem. Olyan nincs. Olyan van, akit tisztetek.

— *Ki az?*

— Vasbányai.

— *Tanít az osztályotokban*

— Igen.

— *Miért tisztelel őt?*

— Olyan ember — mondja zavart kis nevetéssel, az ember szót hangsúlyozva.

— *Mit jelent ez?*

— Nem tudom.

— *Gondolj rá.*

— Rágondoltam, de nem megy.

— *Igazságszerető?*

— Nem tudom. Mert milyen igazságot keres? Tudom, hogy vallásos.

— *Te vallásos vagy?*

— Nem, nem hiszem.

— *Mi foglalkoztat és mi érdekel most?*

— Jelenleg a negyedikesek szalagavatója. Mert szerepelek. A szervezésben is részt vettem. A műsort a harmadikosok csinálják a negyedikeseknek: tudják, hogy készülünk rá, csak azt nem, mivel. A Kis herceget adjuk elő, abban én vagyok a mesélő. Meg énekelni fogok.

6

Szükszavúsága elbizonytalanít. Zárkózottsága félszeggé tesz. Kérdéseim talajukat veszti.

— *Hol szoktad eltölteni a szünidőt?*

— Most a tavaszi szünetben Leningrádba megyünk a sulis szervezésében. Nyáron pedig a családdal lemegyünk a Balatonra. Egy ismerősünk telkén sátorozunk, onnan indulunk kirándulni. Tavaly nyáron Bulgáriában voltunk a tengerparton.

— *Érdekel a zene, a tánc?*

— Érdekel. Szeretem. Furcsa lenne, ha nem szeretném. De nem csak a tánczenét. Két évig jártam népitáncra, első, másodikban, de aztán egy figura nem ment, és abbahagytam.

— *A fiúk?*

— Érdekelnek.

— *Voltál már szerelmes?*

— Nem hiszem.

7

— *Vasbányaira visszatérve, ő hat is rád valami módon*

— Igen. Mondjuk, olyan nincs, hogy valamit mond az órán és másnap már... Valamit mond, az lerakódik, én sem veszem észre, csak már az eredményét. Gondolom, így hat az életünkre. Nekem azért szerencsém van, mert olyan embereket ismertem meg, akik jók. Ők is jók, a szüleim. Meg mások...

— *Kik ezek?*

— Nem akarom konkrétan... Családom révén én magam is találkoztam ilyen emberekkel.

— *Milyen tulajdonságokra gondolsz, amikor jóságról beszélsz?*

— Hogy nem közönyös semmi iránt, érzékeny, megértő, nyitott.

— *Az ilyen embereket szereted?*

— Nem tudom. Szerintem mindenki szeret egy csomó embert, valamilyen szinten. De hogy aztán ezentúl (?)...

— *Kire mondhatod igazán, hogy szereted?*

— A szüleimre, a testvéreimre, a barátaimra.

— *A barátaid a Jóskából valók?*

— Általában nem.

— *Mi az, ami ebben az iskolában hatott rád, amit maradandónak érzel?*

— Végig kellene gondolnom, milyen voltam és milyen vagyok. Talán nem vagyok annyira vadóc,

— *Más?*

— Más?... Hát, nem szeretek magamról beszélni. Ne beszéljünk rólam. Jó?

— *Jó.*

Hogyan is vonhatnám meg Zsuzsától a tartózkodás jogát?

Kristóf Attila